

2. Rozwój gospodarczy Polski w XVI wieku – notatka

Folwark pańszczyźniany – gospodarstwo rolne lub rolno – hodowlane nastawione na zbył, którego funkcjonowanie opierało się na przymusowej, darmowej pracy chłopa na rzecz właściciela ziemi.

Gospodarka folwarczna – pańszczyźniana – typ gospodarki feudalnej, która rozwinęła się w Europie Środkowo – Wschodniej w XVI w. Polegała na produkcji zboża w folwarkach szlacheckich, w których pracowali pańszczyźniani chłopi.

1. Warunki rozwoju gospodarki

- wzrost popytu na zboże i mięso w Europie Zachodniej spowodowane: rozwojem miast, powstaniem nowych centrów handlowych, wzrostem liczby ludności pracującej poza rolnictwem (w rzemiośle), podniesieniem stopy życiowej ludności
- zboże w Europie Wschodniej było tańsze, a ceny na ten towar w Europie Zachodniej rosły .. Opłacało się więc eksportować coraz więcej zboża i surowców.
- odzyskanie w 1466 r. Pomorza Gdańskiego – Polska odzyskała dostęp do morza co sprzyjało rozwojowi handlu
- wzrosło znaczenie Wisły jako szlaku handlowego – rzekami spławiano zboże do Gdańska skąd eksportowano je na zachód,
- spadek wartości złota spowodował, że szlachta zaczęła zamieniać czynsz na pańszczyznę

2. Folwark pańszczyźniany

a) dobrej koniunkturze na zboże sprzyjała możliwość tworzenia coraz większych gospodarstw rolnych – folwarków szlacheckich. Zwiększenie areалу gruntów rolnych zapewniało zwiększenie plonów, a co za tym idzie zwiększenie eksportu.

b) szlachta włączała do folwarku takie ziemie jak:

- grunty dotąd nieużytkowane = lasy, łąki, odłogi
- pustki – ziemie opuszczone
- ziemie wykupywane z rąk sołtysów
- ziemie zabrane chłopom w zamian za dużo gorsze działki ziemi

c) zwiększanie pańszczyzny spowodowało:

- dla szlachty –uzyskanie darmowej siły do pracy na folwarku, co przekładało się na zwiększenie plonów
- dla chłopa – spadek dochodów i postępujące ubożenie
- dla mieszczan – ubożenie mieszczan w niewielkich miastach, w których odbywały się folwarki gdyż chłopa nie było już stać na zakup towarów rzemieślniczych; upadało rzemiosło. Hamowało rozwój miast.

3. Przywileje, które umożliwiły rozwój gospodarki folwarczno – pańszczyźnianej

a) 1423 – **statut warcki** „O sołtysach krnąbrnych i nieużytecznych” – zezwalał szlachcie na przymusowy wykup sołectw i usuwanie sołtysa ze wsi

b) 1496 – **przywilej II piotrkowski** :

- przypisywał chłopa do ziemi gdyż tylko jeden chłop mógł opuścić wieś w ciągu roku za zgodą właściciela,
- mieszczanie nie mogły kupować ziemi i tworzyć folwarków
- szlachcic został zwolniony z opłaty ceł na towary wyprodukowane w folwarkach oraz nie musiał płacić cła za towary sprowadzone z zagranicy dla własnych potrzeb.

c) **1520 – konstytucja sejmowa** ustalała w dobrach królewskich minimum pańszczyzny na 1 dzień w tygodniu z łana chłopskiego (za 1 łan dzierżawionej ziemi trzeba było odpracować 1 dzień w tygodniu na ziemi właściciela).

d) **1518 – 1520** – Zygmunt I Stary zdecydował, że sądy królewskie nie będą ingerowały w stosunki między panami a ich poddanymi – od tej pory pan sprawował sądy nad chłopem, który nie mógł się odwołać do sądu królewskiego

4. Życie codzienne.

a) szlachta się bogaciła

- budowała okazałe drewniane dwory,
- sprowadzała towary luksusowe z Europy Zachodniej – tkaniny, wino, przyprawy, broń, dzieła sztuki

b) rozwijały się miasta leżące nad spławnymi rzekami

- bogaciły się – Gdańsk, Kraków, Poznań, Lwów
- bogacenie się mieszczan, którzy mieszkali w murowanych kamienicach z szczybami

c) warunki życia pospólstwa i chłopów były dobre. na stołach chłopskich pojawiły się solone ryby i mięso. Pito piwo i wino. Odzież wykonywano z lnu, skóry oraz wełny.